

9317

331.91

4-45

1921

ԿՈՄՄՈՒՆԻՍՏԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԽՍՀՄԳՐՈՒԹԵԱՄԲ Է. ՍՈՒՐԵՆԻ

Պրոլետարներ բոլոր երկրների—միացե՛ք

Վ. ԿԵՐՋԵՆՑԵՎ

ՄԱՅԻՍԻ 1-Ը

ԵՒ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՑԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՐՅՈՒ ԽՐԿԱՐԻ

ՀՐԱՑ.

ԳՐՈՒՑԵՆՏՐՈՒԵԶԱՍ

1921

ԹԻՖԼԻՍ

БИБЛИОТЕКА КОММУНИСТА

ПОД РЕДАКЦИЕЙ Е. СУРЕНА

Пролетарии всех стран—соединяйтесь

В. КЕРЖЕНЦЕВ

1-ое Мая и

2001

Мировая Революция

Перевод Хикара

Изд.

Груцэнтропечать

1921

Тифлис

1. Մայիսի 1-ն իբրեւ միջազգային համերաւ- խութեան օրն

Տասնեակ տարիներից ի վեր Մայիսի մէկը բանւորական տօն է համարուում: Դա մի օր է, երբ տեղի են ունենում ցոյցեր, զօրքի և ոստիկանութեան հետ ընդհարումներ, աշխատանքի յաղթական երթը ընդդէմ նրա ձեռնադնի:

Առաջին անգամ էս տօնը կազմակերպեցին Միացեալ Նահանգների բանւորները 1886 թւին: Նրանք կազմակերպւած փողոց ելան և ութժամեայ բանւորական օրւայ պահանջ դրին: Բայց էս առաջին տօնը սգով վերջացաւ: Կապիտալիստները ցոյցի հետեանքներից վախենալով, անդէն բանւորութեան դէմ զօրք դուրս բերին և տեղի ունեցած ընդհարումից մի քանի տասնեակ մարդիկ վերաւորւեցին ու թաանւեցին:

Սակայն բուրժուազիայի թռնալից վրէժը դրանով չսպառւեց: Բանւորական շարժման ղեկավարները ձերբակալւեցին, դատի ենթարկւեցին և տաժանակիր աշխատանքների մատնւեցին: Ութ հոգի մահաւան դատապարտւեցին: Ամերիկայի բուրժուազիան կարծես մէկէն նախազգաց, թէ օրքան վտանգաւոր է սկսւած բանւորական շարժումը: Նա պրոլետարիատից վախում էր ոչ թէ միայն էն ժամանակ՝ երբ վերջինս նրա դէմ կուէրու համար բաց դաշտ էր դուրս գալի, այլ նաեւ էն ժամանակ՝ երբ նա իր տօներն էր կատարում: Նա տեսնում էր, որ էդ տօներն էլ խթան են հանդիսանում բանւորութիւնը ի մի ձուլելու, պրոլետարիատի վիճակը բարւոքելու և կապիտալիզմը ապալելու համար:

1889 թ. Փարիզում, Բանւորական Միջազգային Ընկերութիւն վերակազմւեց ու այդպիսով Ամերիկացիներին հիմքը դրւեց: Տարբեր երկրների բանւորական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչները նորից իրար ձեռք մեկնեցին և պրոլետարիատի միջազգային միութիւն կազմեցին:

Փարիզի կոնգրէսը 1889 թւին որոշեց ամենուրէք Մայիսի 1-ը դարձնել պրոլետարական տօն՝ երբ բանւորական մասսաները պէտք է ցուցադրեն իրենց համերաշխութիւնն ու նպատակների միակերպութիւնը: Մայիսի մէկին առանց ազգի խտրութեան բոլոր բանւորները համաշխարհային բնոյթ կրող լոգոնգներով փողոց պէտք է դուրս գային: Եդ օրը թէ Գերմանիայի, թէ Անգլիայի, թէ Ռուսաստանի, թէ Ամերիկայի, թէ Ճապոնիայի և թէ Ֆրանսիայի բանւորները պէտք է համակեն ընդհանուր մի զգացմունքով, որը կը բերականութեան նման մէկէն պիտի անցնի բոլորի սրտով:

Վերջին երեսուն տարւայ ընթացքում, Մայիսի մէկը միշտ սարսափեցրել է կապիտալիստական աշխարհը: Բուրժուազիան միշտ վախեցել է էն բանից, որ չը լինի թէ բանւորական ցոյցերը իրենց ամբողջ ծանրութիւնով փութն իր վրայ: Իսկ պրոլետարիատն էդ օրը իր ոյժերն է համախմբել և հաշւել: Նա վստահ քայլերով առաջ է դնել դէպի էդ կուռ տօնը հաւատաքած լինելով, որ վերջնական յաղթանակն իրենն է:

Մայիսի մէկի նախօրեակին բուրժուական մամուլը միշտ սկսել է աղմուկ բարձրացնել: Ոստիկանութիւնը կամ սկսում էր բանւորական շարժման աչքի ընկնող գործիչներին ձերբակալել և կամ «յամենայն դէպս» պաղատի արգելադրւածներ էր կազ-

մակերպել: Նախազգուշացող բուրժուականները բանու-
րական շրջաններից թափառում և շատ անգամ էլ մեծ
քաղաքներից հեռանում էին: Կառավարութիւնը «կար-
գը խանգարողների» դէմ խիստ հրահանգներ էր ար-
ձակում: Սոցիալիստների հասցէին սկսւում էին տալա-
դրել բամբասանքներ ու կեղծիքներ: Բոլոր հաւատի
քահանաները իրենց ծխականներին հրաւէր էին կար-
դում խաղաղ լինել և աստծու ու բուրժուակիայի
կամքին խոնարհել:

Նենց էդ ժամանակ պրոլետարիատի շարքերում
տեղի էր ունենում համերաշխ աշխատանք: Մայիսի մէ-
կի տօնի առթիւ լողունգներ էին մշակւում, գաղտ-
նի կամ ակնյայտ թուրքիկներ տպւում, «կար-
միր դրօշակներ պատրաստւում, պահանջներ ցուցա-
դրւում, տօնի ծրագիրը մշակւում ու յայտարար-
ւում: Էս բոլորը կատարւում էր առանց վախե-
լու, որ տօնի օրը կարող էր զօրքի և ոստիկանութեան
մէջ ընդհարում տեղի ունենալ:

Տօնակատարութիւնից յետոյ սարսափահար բուր-
ժուակիան բանւորական ցոյցերի քանակն էր հաշ-
ւում: Իսկ պրոլետարիատը հաշւի էր առնում իր կաղ-
մակերպութիւնն ու չափում էր իր ոյժերը:

Երկրորդ խնտերնացիօնալը որոշեց Մայիս մէկը
տօնի յանուն բանւորութեան միջազգային համերաշ-
խութեան: Իրա համար էլ նա մի ընդհանուր լողունգ
մշակեց. մի լողունգ, որը բոլոր երկրների բանւորների
սրտին մօտ լինէր: Դա ութժամեայ բանւորական
օրւայ պահանջն էր:

«Ութ ժամ աշխատանք, ութ ժամ հանգիստ, ութ
ժամ քուն»-ահա էս տեսակ լողունգ առաջադրեց Փարիզ-
եան Կոնգրեսը:

Էն ժամանակ դեռ ոչ մի երկրում և ոչ մի հիմ-

նարկութեան մէջ ութ ժամեայ բանւորական օր գո-
յութիւն չունէր: Ամեն տեղ 10, 12, 14 և աւելի ժա-
մեր էին աշխատում: Էս պատճառով էլ էդ պահանջը
բոլորի սրտին մօտ ու հասկանալի էր: Նա կհանքի
տնտեսական ծանր պայմաններին էր վերաբերում,
դրա համար էլ իր շուրջը համախմբեց բանւոր դա-
սակարգի նաև յետաձգեց մասը, որը «քաղաքակա-
նութիւնից» խորշում և «սոցիալիզմ» բառից վա-
խում էր:

Էսպէս, ժամանակի ընթացքում ութժամեայ
բանւորական օրը դարձաւ մի լողունգ, որը միացրեց
ամբողջ աշխարհի բանւորներին: Ամենուրեք Մայիս
մէկին նրանք նոյն պահանջով փողոց էին ելնում և
ցայտուն կերպով հանդէս բերում, որ իրենք զգում են
տարբեր երկրների բանւորութեան համերաշխութեան
վեհութիւնը ու գիտակցում, որ բոլոր պրոլետարները
մի ընդհանուր նպատակ և մի հոգս ունեն:

Նեղհեալ ութժամեայ բանւորական օր լո-
ղունգին աւելացան նաև ուրիշները, որոնք ամենից
առաջ միլիտարիզմի դէմ էին ուղղւած:

Բոլոր երկրներում բանակի և նաւատորմիղի ան-
հրաժեշտ պէտքերի ու սպառազինման ծախսերն
օրաուր աւելանում և տուրքերն աճում էին: Զին-
ւորականութիւնը զլուխ էր բարձրացրել: Բանւորու-
թիւնը ստիպւած էր բուրժուակիայի հայրենիքը
պաշտպանելու համար իր կեանքը զոհաբերել և կա-
պարմայի աշխատանքներին ընտելանալ:

Այս պատճառով Մայիսի 1-ի լողունգներին ա-
ւելացեց նաև հետեւեալ պահանջը—«մշտական զօրքը
փոխարինել ժողովրդի սպառազինումով կամ ժողովրդ-
դական միլիցիայով»: Էս հարւածն ուղղւած էր միլի-
տարիզմի դէմ: Բանւորութիւնն էս լողունգն առաջադ-

րելով շատ լաւ հասկանում էր, որ առհասարակ պատերազմները և մանաւանդ համաշխարհային պատերազմը պէտք է գլխաւորապէս պրոլետարիատի համար ծանր բեռ դառնան ու գրանով նպաստեն բուրժուազիային:

Բոլոր երկրներում տարածուող միլիտարիզմի դէմ մղելիք կռիւը յաջող ելք կունենայ միայն էն ժամանակ, երբ ամեն տեղ պրոլետարիատի սերտ միութիւնն առաջ կը գայ: Միլիտարիզմը հիմնւում էր զանազան ազգութիւնների իրար դէմ թըշնամացելու ու բաժան-բաժան անելու վրայ և բուրժուազիայի ուժեղանալուն դարկ էր տալիս: Պրոլետարիատը ցանկանում էր արհեստականօրէն սերմանած էս թշնամանքին հակադրել իր համերաշխութիւնը:

Բացի յիշած երկու հիմնական լոզունգներից բանւորութիւնը Մայիսի 1-ին ցուցադրում էր նաև զուտ տեղական բնոյթ կրող պահանջներ, որոնք տարեցտարի աւելի վճռական ու խիզախ էին դառնում:

Մայիսի մէկի տօնը հենց իր սկզբնաւորութեան օրից բանւորների համար ոչ թէ խաղաղ ուրախութեան տօն է եղել, այլ յեղափոխական կռիւ: Եզ օրը պրոլետարիատը յիշում էր բանւորութեան ազատագրման համար ընկած առաջնորդողներին և տօնին զնում էր ինչպէս կռւի դաշտ ելնող մի մարդ:

Մայիսի մէկին ընդհանուր գործադուլ էր յայտարարւում: Բանւորները փողոց էին դուրս գալի: Շատ յաճախ էլ ցոյցերը զօրքի հետ ունեցած ընդհանրութիւններով էին վերջանում:

Սոցիալիստների մէջ կային աջակիւնները, որոնք փորձում էին կռիւից խուսափել: Համաձայնութեամբ խնդիրները լուծել ցանկանալով, նրանք բուրժ-

ժուազիայի հետ հաշուելու ճանապարհ էին բռնում: Օրինակ նրանք առաջարկում էին, գործադուլների տեղիք չափու համար, մայիսի 1-ի տօնակատարութիւնը, եթէ աշխատանքի օր է ընկնում, տօնել առաջիկայ կիրակի:

Բայց յեղափոխական պրոլետարիատը նման մտախախտութեան ու տատանումների դէմ միշտ կռւել է: 1891 թին Բրիտանիայում կայացած միջադպային կոնգրէսը պնդեց, որ Մայիսի 1-ը դասակարգային պայքարի օր է և որ դա պէտք է տօնել անպատճառ էզ թւին և պէտք է էզ օրը աշխատանքները դադարեցնեն:

Ինքը բուրժուազիան է տեղիք տւել էզ տօնը դարձնել անողոր պայքարի մի օր: Եւրոպայում տօնակատարութեան սկզբի տարիները (1890 և 1891) նշանաւոր են ամենախիստ ճնշումներով: Զօրքերը կրակ էին բաց անում խաղաղ ազդաբնակութեան վրայ: Քաղաքների փողոցներում բանւորութեան արիւնն էր հոսում:

Այսպէս Մայիսի 1-ը մինչև վերջին ժամանակները միշտ եղել է կռւի մի օր, երբ ամբողջ աշխարհի կազմակերպւած միացած պրոլետարիատը իր ոյժը հակադրում էր միջադպայնօրէն համախմբւած բուրժուազիային:

Մայիսի 1-ը միշտ սոցիալիզմի կարմիր տօնն է եղել:

2. Մայիսի մէկը նախ քան համաշխարհային պատերազմը

Մինչև համաշխարհային պատերազմի սկիզբը Մայիսի մէկի տօնը միշտ բանւորների համար եղել է նրանց ազատագրութեան համար մղուող կռւի յաջողու-

Թիւնն ու անյաջողութիւնը բնութագրող մի օր: Ամբողջ քսան հինգ տարւայ ընթացքում նա սերտ կապ ունէր պրօլետարական բոլոր շարժումների հետ: Երբ բանւորութիւնը նեղ զրութեան ու անկման շրջանն էր ապրում, տօնն էլ անգոյն և միացեալ ոյժ-ժերով չէր կատարւում: Երբ յեղափոխական կռիւր վերսկսւում էր՝ Մալխի մէկն էլ դառնում էր պրօլետարիատի կողմից կապիտալիզմի դէմ մղած պատերազմի ամենացայտուն մօմենտներից մէկը:

Մալխի մէկի տօնը դա մի չափանիշ էր, որով կարելի էր իմանալ, թէ պրօլետարիատը որքան ոյժ, յեղափոխական էներգիա ունի և որքան նա կազմակերպւած է: Համաշխարհային բիրժան ամենայն ուշադրութեամբ հետևում էր յեղափոխութեան էդ բարոյ մետրին: Կառավարութիւնները, իրենց քաղաքականութիւնը վարելիս, միշտ ի նկատի էին ունենում բանւորութեան էդ ցոյցերը:

Մալխի մէկը պատերազմից առաջ տարբեր երկիրներում զանազան կերպ էր անցնում. նայած թէ բանւորական շարժումը ինչ բնոյթ էր կրում և ինչ յաջողութիւններ ունէր, նոյնպէս էլ էդ տօնն էր կատարւում:

Անգլիայում, ուր երկար ժամանակ արհեստագիտական միութիւններն (տրէդ-ունիոններն) էին առնուողը և ուր սոցիալիստական շարժումը դանդաղ էր զարգանում, Մալխի մէկն էլ շատ յաճախ կիրակի օրերն էր տօնւում և այն էլ յաջողութիւն չէր ունենում: Անգլիական պրօլետարիատը շատ զանդաղ էր սոցիալիզմի համար մղող կռիւ դաշտ դուրս բերում. միայն հեղհեռէ, փոքր առ փոքր, նա ինքը զգաց, որ անհրաժեշտ է միւս երկրների բանւորութեան հետ սերտ կապ հաստատել:

Մալխի մէկի տօնը Գերմանիայում աւելի կազմակերպւած և աւելի սիրով էր կատարւում: Էստեղ Մալխի մէկի հերթական լողունգների տղադրւած պրօպագանդայի վրայ առանձնակի ուշադրութիւն էին դարձնում:

Փրանսիայում, Իտալիայում, Ամերիկայում և ուրիշ երկրներում Մալխի մէկը բանւորների կազմակերպւած ցուցարարութեամբ աչքի էր ընկնում:

Ռուսական բանւորական շարժման ընթացքում էդ տօնն առանձնայատուկ նշանակութիւն ունէր: Դա հանդէս էր գալիս իբրեւ յեղափոխական լողունգներից մէկը, որի շուրջը պրօլետարիատի ոյժերը միապետութեան և կապիտալիզմի դէմ կռուու համար, համախմբւում էին:

Դեռ 1891 թւին Ռուսական բանւորներն էլ մասնակից են լինում՝ պրօլետարիատի միջազգային էդ տօնին: Անշուշտ էն ժամանակ շատ քիչ գիտակից պրօլետարներ կային: Դրա համար էլ բանւորական շարժումը համեմատաբար շատ թույլ էր: Տակաւին սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւն գոյութիւն չուներ: Մալխի մէկը տօնւում էին միմիայն սուսական յառաջագէմ պրօլետարիատի փոքրաթիւ խմբերը:

Բոլորովին այլ է լինում 90-ական թւականների կէսին: Գործադուլները սկսւում են տարածւել. գաղտնի կազմակերպութիւններ և միութիւններ են առաջ գալիս: Մեծ թափով սոցիալիստական պրօպագանդա է մղւում, ուստի և Մալխի մէկը էս անգամ դառնում է աւելի լայն մասսաների լողունգ:

XX-րդ դարի սկիզբն արդէն (1901) աչքի է ընկնում Մալխի մէկի առթիւ ամբողջ Ռուսաստանի զանազան մասերում տեղի ունեցած գործադուլներով: Ըստ պաշտօնական տեղաւորի, որանք անշուշտ շատ պակասաւոր են, գործադուլների թիւը 120-ի է հաս-

ում: Միմիայն Պետրոգրադում գործադուլ են արել նմօտաւորապէս 15,000 մարդ: Ի նկատի ունենալով զարական աւժիմի կարգերը, էդ քանակը պատկանելի պէտք է համարել:

Մօտենում է ուստական առաջին յեղափոխութիւնը: 1902 և մասնաւանդ 1903 թւին արդէն մասսայական գործադուլները սկսում են շատ աւելի մեծ թափով ծաւալել: Իսկ նշանաւոր 1905 թւին՝ առաջին ընդհանուր գործադուլը դառնում է մի գրանդիոզ շարժում: 1906 թ. Մայիսի մէկը, որ տեղի ունեցաւ յեղափոխութիւնից յետոյ, աչքի է ընկնում Ռուսաստանում մինչև էդ օրը հտենուած մանիֆեստացիաներով, ցոյցերով, որոնք հանդէս բերին պրոլետարիատի մէջ գոյութիւն ունեցող սերտ կապն ու միութիւնը: Յաջորդ տարին, չնայած որ ռեակցիան արդէն սկսւած էր, բայց և այնպէս Մայիսի մէկը նորից ցնցում է ամբողջ երկիրը:

Դրանից յետոյ սկսւում է Ստոկիպինեան ռեակցիան: Պրոլետարիատի կուսակցութիւնը քայքայման է մատնւում, նրա առաջնորդները սպանւում, արքայութիւնը, թափառումի և բռնատարկութեան են դատաւարաւորւում: Ինտելլիգենցիայի շրջանում սկսւում է զարգանալ յուսալքումը, ուրացումը և աստուածաշուտութիւնը: Իսկ բանւորութիւնը, չնայած ոստիկանական ամենախիստ ճնշումներին, շարունակում է իր կոխը, և նորից իր տօնին ցոյցեր ու գործադուլներ է անում:

1910—1911 թւականներից յետոյ էդ ցոյցերը դառնում են աւելի եռանդուն: Պրոլետարիատը հաւաքում է իր ոյժերը, գաղտնի աշխատանքներ վերսկսում և վերափնդանացնում կուսակցութիւնը: 1912 թւի գարնանը Լենսկու 400 բանւորների զնդակահարումն է տեղի ունենում: Էս բանութեանը Ռուսաստանի բանւորութիւնը գրանդիոզ գործադուլների մի մեծ շարա-

նով պատասխանեց: Մի քանի օրից յետոյ, միայն Պետրոգրադում Մայիսի մէկի տօնին մասնակից եղան 100 հազարից աւելի մարդիկ: Բազաքի շատ մասերում կտրմիր դրօշակներով մանիֆեստացիաներ տեղի ունեցան:

Նման գործադուլներ եղան նաև Կիւում, Պարկովում, Օդեսայում, Սարատովում, Հոմելում և մի շարք ուրիշ քաղաքներում: Էդ թւականին՝ Լենսկու ղեկների ժամանակ և Մայիսի մէկին, Ռուսաստանում ընդամենը 570 հազար բանւորներ գործադուլ արին (թիւը վերցւած է պաշտօնական ոչ լրիւ աղբւրից):

Էս 1912 թւականը մեծ փոփոխութիւնների թւական էր: Դրանից յետոյ բանւորական շարժումը Ռուսաստանում մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ: 1912 թւի գարնանից (Ապրիլ) մինչև 1913 թւի գարնանը միմիայն քաղաքական գործադուլներին մասնակից է եղել 1,290 հազար մարդ:

Պարզ էր արդէն, որ ուստական պրոլետարիատի յեղափոխական եռանդը նորից զարկ ստացաւ և վերականգնացաւ: Բանւորութիւնը ազատութեան համար պատրաստ էր անողորմ պայքար մղելու:

1913 թւի Մայիսի մէկը էլ աւելի յաջողութեամբ տօնեց: Միայն Պետրոգրադում 250 հազար բանւոր գործադուլ արին: Փողոցներում ցոյցեր և ոստիկանութեան դէմ ընդհարումներ տեղի ունեցան: Ամբողջ Ռուսաստանի բանւորական շրջաններում Մայիսի մէկը իր արձագանքն ունեցաւ:

Պատերազմի սկզբին՝ երբ համաշխարհային իմպերիալիզմը տենդօրէն արիւնալից սղանդանոցի պատրաստութիւններ էր տեսնում, ուստական պրոլետարիատը նոյն միարանութեամբ և սիրով տօնում էր աշխատաւորների եղբայրութեան ու միութեան միջապային տօնը: Ֆետապայ տարիներին պատերազմը և

ռէակցիայի անտանելի լուծը խանգարեցին բանւորութեանն իր տօնը կատարելու:

Սկսեցին աշխարհը արիւնով ներկող ծանր տարիները: Եւ ահա էդ դժւարին ժամանակաշրջանում, նոյնիսկ սոցիալիզմի պաշտպաններն ու բանւորական շարժումները դեկամբրող կուսակցութիւնները, պատմութեան կողմից նրանց վրայ դրած պարտականութիւնների բարձրութեան վրայ չկանգնեցին:

3. II Ինտերնացիոնալի կազմալուծումը

Մայիսի մէկը բանւորական և սոցիալիստական շարժման պատմութեան ընթացքում դարձաւ պրոլետարիատի միջազգային միութեան ու եղբայրութեան մի սիմվոլ: Բայց էլ ինչ եղբայրական միութեան մասին կարող էր խօսք լինել մի պատերազմի ժամանակ, երբ Գերմանիայի սոցիալ-պատրիոտները օրհնում էին ու ազօթում, որ գերմանական պրոլետարիատը յաջող կուի մղի ֆրանսիական բանւորների դէմ. երբ անգլիական կեղծ-սոցիալիստները կոչ էին անում Գերմանիան աշխարհիս երեսից վերացնել, բնաջինջ անել. երբ բոլոր երկրների բանւորները դուրս էին բերւած դէմ առ դէմ իրրեւ սխերիմ թշնամիներ:

Աշխատաւորութեան միջազգային եղբայրութեան տօնը կատարելու համար ամենից առաջ պէտք էր պատերազմը դադարեցնել, կապիտալիզմը տապալել ու իշխանութիւնը գրաւել: Սրա փոխարէն սոցիալիստների մեծ մասը բուրժուական հայրենիքը պաշտպանելու ուզին բռնեց, այսինքն իր հայրենիքի բուրժուազիային պաշտպանեց: Դրա համար նա սկսեց միլիտանտոր պրոլետարների մղել գէպի արիւնոտ սպանդանոց, նրանց գրգռել ու թշնամացնել միւս երկրների բան-

ւորների դէմ: Հենց էն մարդիկ, որոնք տասնեակ տարիներ կոչ էին անում պրոլետարիատի միջազգային միութիւն կազմել, դաւաճանելով սոցիալիզմի գաղափարներին, սկսեցին օժանդակել եղբայրասպան պատերազմին: Սոցիալ-պատրիոտները սոցիալիզմի գործի իսկական սոցիալ-դաւաճանները դարձան:

Մայիսի մէկը միլիտարիզմի և պատերազմի դէմ պայքարելու օր էր: Ել ուրեմն սոցիալ-պատրիոտներն ինչպէս կարող էին տօնել էդ օրը, երբ հենց իրենք պատերազմին աջակցում էին: Նրանք պատերազմական վարկերի օգտին ձայն տւին և իրենց բուրժուազիային անսահման միջոցներ ու դրամներ հայթաջթեցին: Նրանք անողոք պատերազմի «մինչև յաղթական վախճանը» հասցնելու համար ազիտացիա մղեցին: Նրանք բանւորութեանը խրախուսում, խորհուրդ էին տալիս գործադուներ չանել, իրենց տէրերի հետ չընդհարել և անխախտ ու առանց պատճառաբանութեան կատարել բուրժուազիայի կամքը: Նրանք օտար երկրների պրոլետարիատին ոչ թէ ձեռք մեկնեցին, այլ իրենց բուրժուազիայի հետ միացած նրա՝ դէմ դուրս եկան:

Նախկին սոցիալիստների մեծամասնութիւնը, որն առաջ միլիտարիզմի և կուիների դէմ էր դուրս գալիս, համաշխարհային պատերազմի ընթացքում հանդէս եկաւ իբրեւ բուրժուազիայի հաւատարիմ պաշտպան և ամեն կերպ աջակցեց նրա պատրիոտիկ էնթուսիազմի դարգացմանն ու պատերազմական ձգտումներին: Էսպէս, նրանք ոտքի տակ տւին պրոլետարիատի միջազգային համերաշխութեան գաղափարը, և միլիտարիզմի ու իմպերիալիզմի ամենահեռանդուն պաշտպանները դարձան:

Մայիսի 1-ին համաշխարհային բանւորութիւնը պահանջում էր ութժամեայ բանւորական օր: Իսկ

սոցիալ-համաձայնականները, պատերազմի ժամանակ, բանտորական օրւայ երկարացման, յաւելեալ ու գիշերւայ աշխատանքների իրագործման համար կոխէին միմեան: Չէ՞ որ բուրժուազիային վառող, քնդահոթ, տէրօսլաններ և սուղանաւեր էին պէտք: Ուստի նա աշխատում էր, որքան կարելի է էլ աւելի երկարացնել աշխատանքի ժամանակամիջոցը, որպէսզի արտադրութիւնն ու պատերազմական օգուտները բազմանան: Սոցիալ-պատրիտները աջակցում էին բուրժուազիային էջ նպատակներին համեմու համար:

Բոլոր երկրներում բանւորների աշխատանքի օրը երկարեց և նրանց զրութիւնը շատ խիստ ծանրացաւ: Պատերազմական պիտոյքներ արտադրող գործարանների մեծամասնութեան մէջ գիշեր ու ցերեկ անդադար աշխատանքներ էին կատարւում: Շարաթնօրեայ և կիրակնօրեայ հանգիստը գրեթէ վերացած էր: Գիշերւայ աշխատանքը սովորական բնոյթ ստացաւ: Պրոլետարիատի բանւորական օրւայ կրճատման համար մղւած կռիւն ի դերն եղաւ: Հիմնելով պատերազմական անհրաժեշտ պէտքերի, հայրենիքի պաշտպանութեան և այլն նման պատճառաբանութիւնների վրայ, բուրժուազիան բանւորներից խից աշխատանքի կարճ օրը և նրանց տատնեակ տարիներ առաջ գոյութիւն ունեցող պայմանների մէջ գրեց:

Մայիսի մէկը յանուն սոցիալիզմի վերջնական յաղթանակի մղւող կռիւի օր էր: Մայիսի մէկին բանւորները առաջադրած լոզունգներով փողոց էին դուրս գալիս իրենց ճնշողների դէմ անհաշտ դասակարգային պայքար մղելու համար: Պատերազմի ժամանակ շատ շատերը մոռացութեան տէին նաև էս յիշափոխական ուխտը: Սոցիալ-դաւաճանները բացարձակօմէն սկսեցին բանւոր դասակարգի թշնամիների հետ

հաշտել: Նրանք բուրժուազիայի հետ խաղաղութիւն ու բարեկամութիւն հաստատեցին և օտար երկրների պրոլետարիատին պատերազմ յայտարարեցին: Սոցիալ-պատրիտները բուրժուազիայի հետ միասին կառավարութիւն կազմեցին: Նրանք սկսեցին կոչ անել բանւորներին «քաղաքացիական խաղաղութիւն պաշտպանել»: այսինքն՝ կապիտալիստների հետ համաձայնութեան գալու համար առաջարկւում էին մոռանալ պրոլետարիատի շահերը, սկսեցին բանւորներին հաւատացնել, որ պատերազմի ժամանակ դասակարգային կռիւ մասին խօսք լինել չի կարող, որ այժմ «թշնամին մօտ է», «հայրենիքը վտանգի մէջ է» և որ բոլորը պէտք է միանան արտաքին թշնամուն յաղթելու համար. — էսպէս՝ փոխանակ բուրժուազիայի դէմ կռիւ մղելու, նրանք համաձայնեցման քարոզ էին կարողում:

Սոցիալ-համաձայնականները ոտի տակ տւին, ցիխին հաւասարեցին նախկինում Մայիսի մէկի ոտթիւ առաջադրւած լոզունգները: Այլևս բանւորական տօն կատարելու միտքը բարձի թող արւեց: Ի՞նչ տօնի մասին կարող էր խօսք լինել էն ժամանակ, երբ պրոլետարիատը եղբայրասպան կռիւ հետեանքով արիւնի մէջ էր լողում:

Իսկ ի նշան միջազգային համերաշխութեան Մայիսի մէկը տօնել հրահանգող Ուղ ինտերնացիոնալը համաշխարհային պատերազմի շրջանում անանկացաւ ու կազմալուծւեց: Պատմական ցաւոտ փորձը ցոյց տւեց, որ էջ Ինտերնացիոնալին մասնակցող սոցիալիստական կուսակցութիւնների մեծամասնութիւնը դադարեց բանւոր դասակարգի յեղափոխական կազմակերպութիւն լինելուց: Բանւորական շարժումը կարող էր յաջողութեամբ առաջ ընթանալ միմիայն էն

ժամանակ՝ երբ անցեալի ժառանգութիւնը կը վերաց-
ւէր: Հին մօրթին պէտք էր վայր ձգել: Խարխըլած
շէնքը անհրաժեշտ էր քանդել: Բանաւոր դասակարգի
դաւաճաններին պէտք էր դուրս վանել:

Պէտք էր զեռ հենց բանւորութեան մէջ յեղա-
շրջում կատարել, որպէսզի յետոյ կարելի լինէր միա-
ցեալ ոյժերով, պատերազմի ազդեցութեամբ զօրեղա-
ցած իմպերիալիզմի ամբողջութիւնները գրոհի ենթար-
կել:

4. Ռուսական յեղափոխութիւնը

Լենինն ու ռուսական բոլշեւիկները միջազգային
բանւորական շարժման էն փոքրաթիւ գործիչներէն
էն, որոնք պատերազմի հենց սկզբից խիստ բացա-
սական վերաբերմունք ունէին դէպի «հայրենիքի
պաշտպանութիւն», «քաղաքացիական խաղաղութիւն»
և այլ նման գաղափարները: Դեռ 1904 թւի աշնանը,
Լենինը, կարծես մարգարէանալով, առաջադրեց մի
շարք թէզեր, որոնք ճշտութեամբ բնութագրում էն
համաշխարհային դէպքերի բնթացքը: Նա գրանցով
պրօլետարիատին կոչ էր անում անողորմ դատակարգա-
յին պայքար մղել և առաջարկում էր միջազգային
պատերազմը վերածել բուրժուազիայի դէմ մղելիք պա-
տերազմի: Դրա միջոցով է, որ պիտի սկսէի համաշ-
խարհային սոցիալիստական յեղափոխութիւնը:

Բոլշեւիկները ջերմ մասնակցութեամբ հրաւիր-
ւեց երկու միջազգային սոցիալիստական համագում-
ար, մէկը՝ Յիմերվալդում, միւսը՝ Կինտալում, որ-
տեղ, յանուն պրօլետարիատի միջազգային սերտ միու-
թեան և յանուն սոցիալիզմի յաղթանակի, համաշ-
խարհային պատերազմի դէմ կուելու համար սոցիա-
լիստները միացան:

Էդ խորհրդակցութիւններին մասնակցող ամենա-
չափաւոր անդամների համար էլ միանգամայն պարզ
էր, որ II Ինտերնացիոնալը վերջնականապէս անան-
կացել է և որ պէտք է սոցիալ-շովինիստների, բանւոր
դասակարգի դաւաճանների հետ բոլոր կապերը խզել:
Էդ համագումարներից յետոյ բոլոր երկրներում, պրո-
լետարիատի կողմից իշխանութիւնը գրաւելու համար,
յեղափոխական սոցիալիստների աշխատանքները կըրկ-
նապատկեցին ու ուժեղացան:

Էս պայքարը զգալի թափ ստացաւ ռուսական ոչ
թէ Փետրւարեան, այլ Հոկտեմբերեան յեղափոխու-
թիւնից յետոյ:

Փետրւարեան յեղափոխութիւնն ու ցարական
միապետութեան անկումը, հակառակ շատերի սպա-
սումների, արտասահմանում կենդանի արձագանք
չըզտաւ: Փետրւարեան յեղափոխութիւնը թէև ցարիզ-
մը տապալեց, բայց իշխանութիւնը սկզբում յանձնեց
իմպերիալիստական ռէակցիոն բուրժուազիային, ապա
սոցեալ-պարիստներին:

Էդ յեղաշրջումը միմիայն Ռուսաստանը մօտե-
ցրեց Արեւմտեան Եւրոպային. բայց եւրոպական
պրօլետարիատին ոչ մի նոր ճանապարհ ցոյց չը տուեց:
Սոցիալ-համաձայնականները կոչ էին անում պատե-
րազմը շարունակել, նորից յարձակումներ սկսել: Նրանք
սրանով միջազգային իմպերիալիզմի պատերազմական
քաղաքականութիւնը հիմնաւորում, ամրապնդում էին
և նոր թե ու թիկունք էին տալիս Եւրոպական սո-
ցիալ-շովինիստներին:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը մէկէն դրու-
թիւնը փոխեց: Նա նոյնիսկ կոյրերին ցոյց տուեց, որ
էս անգամ արդէն հարւածն ուղղած է իմպերիալիզմի
որտին:

Ռուսական բանւորութիւնը, բանուկի ու գիւղա-

1902
29582

ցիտիկան աջակցութեամբ, վճարականապէս կտրեց բուրժուադեպի հետ ունեցած իր կապերը և ամբողջ իշխանութիւնը իր ձեռքն առաւ:

Նա ցոյց տւեց, որ պրոլետարեան, իր գիկտատուրան հաստատելուց յետոյ աւելի մեծ եռանդով երկէրը սոցիալիստական վերակազման կը ենթարկի:

Բանւորա-գիւղացիական իշխանութեան ամբողջ գործունէութիւնը միաժամանակ սոցիալիստական յեղափոխութեան համոզեցուցիչ մի պրոպագանդայ է:

Նա համառօրէն և տրամաբանական հիմունքներով սկսեց իրագործել իր ծրագիրը: Բրեստի դաշնագիւն ու պատերազմի լիկւիդացիան, բուրժուադեպի էքսպրոպրիացիան, հողերի պաւուածը, արդիւնաբերութեան ազգայնացումը, ամբողջ իշխանութիւնը թորհուրդներին յանձնելը—էս բոլորը Եւրոպայի քանուրական մաստաների աշքում նոր գրաւիչ հեռանկարներ էին բացում և ոգևորում էին նրանց բուրժուադեպի գէմ եռանդուն պայքար մղելու համար:

Հոկտեմբերից յետոյ միանգամայն պարզեց թէ որքան հզօր է ժողովուրդը երբ նա յանուն իաղապետութեան և յանուն սոցիալիզմի ոտի է կանգնում: Սոցիալական փոխարարներութեան, պետութեան ու արհմիութեան վերականգնման և պատերազմի բոլոր խնդիրներն այժմ շատ սուր ու պարզ ձևակերպուեցին էին ստացել: Աշխարհիս բանւորութեան առջև հանդէս եկան նոր լողունքներ և նոր յեղափոխական տակտիկայ:

Էս պատճառով էլ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնն ու պրոլետարիատի կողմից իշխանութեան գրաւումը, պատերազմից հիւժւած և բուրժուական բռնութիւնից ճզմած եւրոպական բանւորութեան մէջ կենդանի արծաղանք դաւաւ:

1918 թւի յունւարին Խորհրդային Ռուսաստանը

տեսու արեւմեան Եւրոպայի վրայ ունեցած իր ազդեցութեան առաջին պտուղները:

Ֆինլանդական յեղափոխութեան հետ միաժամանակ Աւստրո-Հունգարիայում տեղի ունեցան մեծ գործադուլներ, որից յետոյ նոյնիսկ Բանւորական Ներկայացուցիչները Խորհուրդ կազմակերպելու փորձ եղաւ: Աւստրիայից գործադուլները ծաւալեցին Գերմանիայի Գերմանական կառավարութիւնը էդ շարժումը խեղդելու համար խիստ միջոցներ ձեռնարկեց: Իսկ էդ դէպքերի հետ միաժամանակ Գերմանիայում էլ խաղաղութեան համար մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան:

Նոյնիսկ համեմատաբար պատերազմից քիչ ձևաւած չէզոք երկրներն էլ շատ շուտով Ռուսաստանում տեղի ունեցող դէպքերին արձագանք տւին: Էսպէս, Շվեյցարիայի ու Նորվեգիայի բանւորական շարժումները, Իտալիայի և Պորտուգալիայի խիստ գործադուլները, Շվեյցարիայի ու Հոլանդիայի պարենաւորման առթիւ եղած բողոքումները ամբողջ 1918 թւականի ընթացքում չդադարեցին:

Նոյնիսկ արեւելեան զանազան երկրները՝ ինչպիսիք են Հնդկաստանը, Հարաւային Աֆրիկան և մասամբ էլ Յապոնիան, Խորհրդային Ռուսաստանի ազդեցութեան տակ ընկան: Հնդկաստանում եղող անդլիական աղմկիստարացիան սկսեց ամբողջ Արեւելքին սպառնացող «Ռուսական վարակի» տոթիւ սղմուկ բարձրացնել:

Համաշխարհային իմպերիալիզմից ճնշւած բոլոր ազգութիւնները Խորհրդային Ռուսաստանին նայում էին իբրեւ իրենց պաշտպանին ու ազատարարին:

Իմպերիալիստական կառավարութիւնները հաւատացած էին, որ ուստական պրոլետարիատի յաղթանակը երկարատեւ չի լինի և վստահ էին, որ բուրժուական, կարող է պատահել նոյնիսկ միապետութիւնը

նորեց գրաւի իր հին տեղը: Բայց նրանց էս իղձերը չկատարեցին և 1918 թւի ամռանը դաշնակիցները որոշեցին Խորհրդային Ռուսաստանի դէմ ուղղել իրենց բանակը: Արեւելքից, Հիւսիսից և Հարաւից դաշնակիցները զօրքերը ներս խուժեցին բանւորա-գիւղացիական հանրապետութեան սահմանները:

Էս զինւորական միջամտութիւնը միմիայն եւրոպայի պրոլետարիատի գէպի Խորհրդային Ռուսաստանն ունեցած համակրանքին զարկ աւելց: Բոլոր երկրների սոցիալիստները սկսեցին դաշնակից զօրքերը Ռուսաստանից յետ քաշելու առթիւ ագիտացիա մղել: Էդ ժամանակամիջոցում բոլշևիզմի գաղափարները շատ շուտով տարածւեցին ամբողջ աշխարհում: Բուրժուազիան սկսեց «համաշխարհային բոլշևիզմի» յաջողութիւնից ամբողջ աշխարհին (այսինքն կապիտալիզմին) սպառնացող վտանգի մասին մտածել և աղմուկ բարձրացնել: Բոլոր կառավարութիւններն աշխատում էին իրենց երկիրը Ռուսաստանից առանձնացել, որպէսզի էնտեղից ճշգրիտ տեղեկութիւններ, մանաւանդ լրագիրներ, գեկրիսներ (հրամաններ) ու ուրիշ նիւթեր չստացան, որոնցմով կը հաստատուէր Խորհրդային Իշխանութեան կատարած իսկական սոցիալիստական աշխատանքները:

Նուպական բուրժուազիան փորձում էր Ռուսաստանն անանցանելի պարիսպով սահմանափակել: Նա իր մասնաւոր միջոցով էբը թէ բոլշևիկների կողմից կատարւած վայրենութիւնների ու դադանութիւնների մասին բանբասանք ու կեղծ լուրեր էր տարածում:

Էս տեսակ դարչելի միջոցներով բուրժուազիային մասամբ յաջողեց լաջն մասսաների հասկացողութիւնը մթադնել և Ռուսական Յեղափոխութեան ընթացքի ու նպատակի մասին ունեցած նրանց երեակայութիւնը

նը աղաւաղել: Բայց դրանով էլ նա չկարողացաւ եւրոպան «բոլշևիկիան վարակից» փրկել: Եւրոպական պրոլետարիատն իր դասակարգային բնագոյով հասկացաւ ճշմարտութիւնն ու խորը համակրանքով վերաբերեց դէպի ռուսական բանւորութիւնը:

Շատ շուտով նա ևս իշխանութիւնը գրաւելու համար յեղափոխական կուռի ուղին բռնեց: Յեղափոխութեան ակիբը սկսեց տարածւել դէպի Եւրոպա:

5: Համաւախարհային յեղափոխութիւնը.

Հենց էն ժամանակ, երբ անգլո - ամերիկական կապիտալը իր զօրքերն ուղարկում էր Խորհրդային Ռուսաստանը գրաւելու և բուրժուական իշխանութիւն հաստատելու համար, արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր երկրներում աչքի է դարձում բանւորական շարժման միանգամայն որոշակի դէպի ձախ թեքումը՝ բուրժուազիայի հետ ունեցած կապերը խզելու ձրգտումը:

Սոցիալ-պատրիստների Փրակցիայում նախկին մինիստր Թոման խալտատակ կերպով նահանջեց. իսկ քաղաքացիական խաղաղութիւնից հրաժարւող և մօտ անցեալում «փոքրամասնութիւն» կազմողը մեծամասնութեան վստահութիւնը գրաւեց: Ծրանոխական սոցիալիստական հոսանքի ծայրագոյն ձախ թիւը Մերգէյմանի և Լորիօի գլխաւորութեամբ սկսեց բացառիկ ազդեցութիւն ունենալ:

Իտալական բանւորական մասսան աւելի դէպի ձախ թեքեց:

Իտալական սոցիալիստական կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտէն իր մի շարք բանաձևերի միջոցով ոչ միայն սուսական պրոլետարիատին իր ազդոյնն էր ուղարկում, այլև բոլշևիկեան ոգով մի շարք պրակտիկ միջոցներ էր առաջադրում: Նոյն կու-

սակցութեան կոնդրեան էլ նման սղով որոշումներ կայացրեց և իր պարլամենտական ֆրակցիային, բնութագրելով առջև սողալու և բանւորական կուսակցութեան սոցիալ-պատրիոտիկ տարրերի հետ կապերը չըխզելու համար, պախարակեց: Սոցիալիստական կադմակերպութիւնները էս որոշմանը զուգահեռեցին խաղաղութիւնն իրագործելու համար եղած բանւորական յախճառն շարժումները, որոնք սկսեցին տարածւել Ռուսիայի բոլոր արդիւնաբերական ամենամեծ կենտրոններում:

Նոյնիսկ Անգլիայում «քաղաքացիական խաղաղութիւն» լողունքը կրտսի հանդիպեց: Բանւորական շրջաններում աւելի վճռական տակտիկայի հետեւելու մասին հարց բարձրացաւ, առաջարկեց ամբողջ հողերը և արտադրութեան միջոցները — զրաւել: Նոյնիսկ մի քանի բանւոր լիդերներ (առաջնորդներ), որոնք իրենց հայեացքների ծայրայեղութեամբ հրէք աչքի չէին ընկել, յայտարարեցին, որ սոցիալիստական յեղափոխութեան մասին պէտք է մտածել:

Ամերիկայում «երկրի ինդուստրիական բանւորների» բազմաթիւ կադմակերպութիւններ և Դիւքսին յետևող սոցիալիստական խմբերը բոլշևիկեան լողուններ յայտարարեցին ցոյց տալով դէպի թորհրդային Ռուսաստանն ունեցած իրենց համակրանքը:

1918 թւի Հոկտեմբերին՝ ուսուսկան յեղափոխութեան առաջին տարեդարձին, Արևմտեան Եւրոպայի յիշուած խմբումներն էլ աւելի խիստ լայն շարժումն ու մեծ չափերի հասան: Բոլշևիկեան գաղափարները տարածւեցին նաև Բուլղարիայում: Ապստամբւած բանակը, բանւորների ու զիւղացիների աջակցութեամբ, նախ ֆերդինանդ թագաւորին ապա և Բուրխին գահընկեց

արաւ և ամբողջ երկրում Բանւորական ու Գիւղացիական խորհուրդներ կազմակերպեց:

Էս յեղափոխութիւնը կենդրոնական միապետութիւնների անկման սկզբնապատճառն ու իմասնը հանդիսացաւ: Աւստրո-Հունգարիայում էլ ապստամբւած ժողովուրդը արքայական իշխանութեանը վերջ տւեց: Իսկ նոյեմբերի սկզբներին յեղափոխութիւնը տարածւեց նաև Գերմանիայում: Վիլհելմն անմիջապէս փախաւ «իր» երկրից: Իշխանութիւնն անցաւ սոցիալ-պատրիստներից ու բուրժուազիայից կազմւած բոլկի ձեռքը:

Էս յեղափոխութիւնը վերջ տւեց պատերազմին: Հաշտութեան առթիւ սկսեցին բանակցութիւններ:

Բայց և այնպէս հիւսուսրց միապետութիւնների անկումը դեռ միմիայն գործի սկիզբն էր: Դրանով պրոլետարական պայքարի ճանապարհն էր հարթւում: Իմպերիալիզմի ճանկերից բանւոր դասակարգը տակաւին չէր ազատագրւել: Պրոլետարիատն ունէր դեռ կատարելիք մի զլխաւոր խնդիր — դա իշխանութեան դրաւելը, բուրժուազիային ամբողջապէս հպատակեցնելն ու սոցիալիզմը իրագործելն էր: Ահա էս ճամբով էր գնում ուսական յեղափոխութիւնը, որը նոյնպէս համաձայնականութեան շրջան է ունեցել ու անցել: Եւրոպայի բանւորութեան առաջ ևս բոլշևիկեան լողունները դրւած էին իրեն հերթական խնդիրներ:

Եւ ահա հենց էն երկրներում, ուր յեղափոխութիւն էր ծագել, սկսում է ներքին պայքար. մի կողմը պրոլետարիատն է կանգնում, իսկ միւս կողմը՝ բուրժուազիան ու սրա պաշտպան սոցիալ-պատրիոտները:

Գերմանական ձախ սոցիալիստները՝ սպարտակեանները, Լիբկնեխտի, Մերինգի, Ռոզա Լիքսմիլեր-գի ղեկավարութեամբ անմիջապէս ընդունեցին բոլշև-

ւիկները ծրագիրն ու իրենց կուսակցութիւնը կոմ-
մունիստական յայտարարեցին: Նրանք գիտակ-
ցում էին, որ միմիայն պրոլետարիատի իշխանութիւն
հաստատուելով է, որ կերականացւի սոցիալիզմը:

Գերմանական բանւորական մասսաները ձգտում
էին բուրժուազիայի դէմ կռիւ մղել: 1919 թ. յուն-
ւարին սոսաջին անգամ սպարտակները փորձեցին իշ-
խանութիւնը գրաւել:

Սոցիալ-դաւաճանների կառավարութիւնը էգ-
շարժման դէմ դուրս գալու համար, անմիջապէս բուր-
ժուազիայի բոլոր ոյժերը մորիլիզացիայի ենթարկեց:
Նա հաբուսանների զաւակներից, ուսանողներից ու սպա-
ներից սպիտակ գաւաղիական կամաւորական խմբեր
կազմակերպեց և բանւորական ապստամբութիւնը ճնշ-
եց: Սպարտակների առաջնորդներ՝ Լիբկնիխտն ու
Լի. քսեմբուրգը զաւաճանօրէն սպանւեցին:

Շէյգեմանը, Նոսկէն, Էրերտը և միւս սրանց նման
զաւաճանները հրճոււմ էին իրենց յաղթութեամբ:
Սեֆնիլիի տակ նրանք ձեռնադրէին Սահմանադիր ժո-
ղով հրաւիրեցին, որը իշխանութիւնը նորից յանձնեց
բուրժուազիային ու նրա յետնորդներին:

Բայց հապիւ երկու ամիս էր անցել երբ նորից
ապստամբութիւն ծագեց: Կառավարութիւնը մեծ ոյ-
ժերով միայն կարողացաւ Բեռլինն ազատել ապստամբ-
ներից, սակայն շատ քաղաքներ, որտեղ նա անգոր էր,
յեղափոխական խմբումների վայր դարձան:

Սոցիալ-դաւաճանների իշխանութեան ներքոյ ամ-
բողջ երկրը նմանուում էր եռացող մի պղնձի, որը ա-
մեն մի բող է կարող է պայթել: Կառավարութիւնը գի-
տակցում էր, որ իր դրութիւնը մազից է կախած և
որ ինքը գիմանում է միմիայն բուրժուազիայի վար-
ձու ազնւոնների ու կոպիտ ոյժի շնորհիւ:

1919 թւի մարտին համարեա սպարտակների

երկրորդ ապստամբութեան հետ միաժամանակ, Արե-
մտեան Եւրոպայում աւելի մեծ գէպքեր տեղի ունե-
ցան: Հունգարիայի բուրժուազիան, տեսնելով երկրի
անկանների վիճակը, իշխանութիւնից հեռացաւ: Կոմ-
մունիստներն ու ձախ սոցիալիստները նոր կառա-
վարութիւն կազմեցին, որը պարլամենտը ցրեց, Սուր-
հրդային Հանրապետութիւն յայտարարեց և իր ողջոյնն
ուղարկեց Սորհրդային Ռուսաստանին: Նա վերջինին
առաջարկեց միացեալ ոյժերով դուրս գալ համաշխար-
հային իմպերիալիզմի դէմ:

Յիշեալ նոր Սորհրդային Հանրապետութիւնը հէնց
սկզբից Ռուսաստանում իրագործւած դեկրետներն ու
հրամանները սկսեց արձակել. բուրժուազիան ամբող-
ջապէս իշխանութիւնից հեռացեց և պրոլետարիատի
գրկատառութեա հաստատուեց. ամբողջ իշխանութիւնը
Սորհուրդներին յանձնեց: Կաւաճաւէրների հողերը
գրաւեցին. արդիւնարկութիւնը ազգայնացեց: Դրա-
մատները, (բանկերը) պրոլետարիատի շահերին ծառա-
յնեցելու համար, խիստ հսկողութեան տակ առնուեցին:
Բուրժուազիայից գէնքերը խլեցին, կարմիր բանակ
կազմակերպեց և եկեղեցին զպրոցից անջատման են-
թարկեց:

Հոգեւորականութեան ու բուրժուազիայի ձեռքից
կուլտուրական կրթութեան դործը խլեց: Տպարան-
ները, թղթի պահեստներն ու ամբողջ տպագրութիւնը
մասսաների զարգացման դործին ծառայեցին:

Ռուսական յեղափոխութեան փորձերն ի նկատի
ունենալով, Հունգարիայի ընկերները վառհօրէն
սկսեցին երկրում սոցիալիստական կարգեր մտցնել:
Նրանք բացարձակօրէն միացան բոլշիւզմի դրօշակին:

Հունգարական յեղափոխութիւնը պայթող ուռմբի
տպաւորութիւն թողեց Եւրոպայում: Իմպերիալիստ-

ները շարունակ մխիթարում էին իրենց էն յոյսով, որ բոլշևիզմը կը մնայ միմիայն Ռուսաստանի սահմաններում և դէպի Եւրոպա չի տարածւի: Հունգարական պրոլետարիատի յաղթութիւնը մէկէն նրանց ծրագիրները խաւնեց ու շփոթեցրեց: Կոմունիզմը հենց Արևմտեան Եւրոպայի կենտրոնում դիրք էր գրաւել: Էստեղից նա չէր կարող չսպառնալ ոչ միայն նախկին Աւստրո-Հունգարական միապետութեան սահմաններում գտնուող բոլոր երկրներին, այլև Գերմանիային, Իտալիային ու Ֆրանսիային: Բոլշևիզմի ափսոսանքն էր, որ չէր դաժնակիցների երկիրն էր տարածւում:

Եւ իրօք Հունգարական յեղափոխութիւնը շատ շուտով իրեն յետևորդներն ունեցաւ: Էսպէս ապրիլի սկզբին շարունակ բուրժուազիայի ու սոցիալ-համաձայնականների դէմ եռանդուն պայքար մղող բանւորական պրոլետարիատը Բաւարեան Սորհրդային հանրապետութեան վերածեց: Դրանից յետոյ նա սկսեց, Ռուսաստանի և Հունգարիայի օրինակի նման բուրժուական կարգերը արմատապէս փոխութեան ենթարկել:

Ոչ մի կասկած չկայ, որ մօտ ապագայում նման յեղաշրջումներ տեղի կունենան եւրոպ. միւս երկիրներումն էլ. և առաջին հերթին Գերմանիայում: Ամբողջ աշխարհում պրոլետարիատի զիկտատուրա կը հաստատուի:

Որքան էլ դէպքերը դանդաղ են աճում, բայց և այնպէս էլի աշխարհիս զանազան մասերից տեղեկութիւններ են ստացւում, թէ ինչպէս յեղափոխական խմբումները հետզհետէ ծաւալւում են: Անգլիական իմպերիալիզմի դէմ կռոււմ են ոչ միայն էս տարւայ սկզբին մեծ դրժադուներ կազմակերպող անգլիական բանւորները, այլև բաղմաթիւ գաղութ-

ներ: Զինւած ընդհարումներ են տեղի ունենում Եգիպտոսում, Հնդկաստանում, Հարաւային Աֆրիկայում: Իրլանդիան նոր ապստամբութեան պատրաստութիւն է տեսնում:

Յեղափոխական շարժումը Ֆրանսիայում ու Իտալիայում օրուուր նոր յաջողութիւններ է ձեռք բերում: Իսպանիայում ու Փորթուգալիայում արխաւից ընդհարումները չեն դադարում: Նոյն իսկ «ադահոված» Ամերիկան զգալով, որ պրոլետարիատի ապստամբութիւնն արդէն անխուսափելի է, սկսել է բանւորների մասնայական ձեռքակալութիւններ կատարել և հաղարաւոր «բոլշևիկեան պրոպագանդիստների» արտաքսել:

Համաշխարհային յեղափոխութիւնը դարգանում ու ծաւալւում է: Սոցիալիզմի թագաւորութիւնը մօտենում է:

6. Երրորդ ինտերնացիոնալը

Հենց համաշխարհային պատերազմի սկզբից պարզւեց, որ Ռ-րդ Ինտերնացիոնալը սնանկացել և քայքայւել է: Այլևս կասկած չկայ, որ հին կազմով նա չի կարող վերականգնել: Սոցիալ համաձայնողականները էնպէս դաւաճանեցին բանւոր գասակարգին ու սերտօրէն կապւեցին բուրժուազիայի հետ, որ սոցիալիզմի ձախ և աջ թևերի միացման մասին այլևս ոչ մի խօսք չի կարող: Ռուսական ու գերմանական յեղափոխութիւններն աւելի ցայտուն կերպով ցոյց տւին թէ ինչ մեծ վիճակ էր երկու թևերի մէջ: Հենց էն ժամանակ, երբ Ռուսաստանի կոմունիստներն ու Գերմանիայի սպարտակեանները պրոլետարիատի զիկտատուրայի համար հակայեղափոխութեան դէմ կռիւ էին մղում, սոցիալ-դաւաճանները դէնքը ձեռներին բացարձակօրէն հակա-

յեղափոխութիւնն էին պաշտպանում. էսպէս, մեր յայտնի մենշիկիները, աջ ու ձախ էս-էրները Կոլչակի և Դենիկինի բանակն էին մտնում: Շէյքէմանը, Նոսկէն, Էքերտը և գերմանական միւս սոցիալ-պատրիոտները, բուրժուազիային դուր գալու համար, պրոլետարիատին դնողահարում ու արեան էին մատնում:

Պարզ էր, որ Նոր Ինտերնացիոնալը կարող էր և պէտք է միացնէր էն յեղափոխական սոցիալիստներին, որոնք յանուն սոցիալիզմի մօտալուտ իրականացման, պրոլետարիատի դիկտատուրա հաստատելու տեսակէտի վրայ են կանգնած: Պրոլետարիատի միջադպային միութիւնը կիրականանար միայն յանուն յիշած յեղափոխական լուղուգի: Նոր Ինտերնացիոնալը միմիայն կոմմունիստական-բոլշեիկական ինտերնացիոնալ կարող էր լինել և նա բանւոր դասակարգի բոլոր թշնամիներից, ինչ անուշով էլ որ դրանք կոչուէին լինեն, միանգամայն պիտի անջատուէր:

1919 թւի մարտին, Ռուսաստանի Կոմմունիստական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Մոսկւայում՝ Կրեմլի մէջ տեղի ունեցաւ Եւրոպայի կոմմունիստական կուսակցութիւնների ներկայացուցիչների առաջին հիմնադիր համագումարը:

Անասելի տանջանքներից յետոյ համագումարին ներկայացան Գերմանիայի, Աւստրիայի, Ֆրանսիայի, Հունգարիայի, Ռումինիայի, Հոլանդիայի և ուրիշ երկրների ներկայացուցիչները: Կային նաև Ամերիկայի, Անգլիայի, Չինաստանի, Իտալիայի և ուրիշ տեղերի սոցիալիստները:

Երբորդ Ինտերնացիոնալի առաջին համագումարը իբրև սկզբունք ընդունեց էն բոլոր տեսակէաները, որոնք բոլշեիկների ծրագրի մէջ էին մտնում և մասամբ էլ արդէն իրականացել էին:

Նոր Ինտերնացիոնալը վճռականապէս բաժանեց բուրժուազիայի պոչը կազմող սոցիալ-դեմոկրատիայից և կոմմունիզմի դրօշակի տակ կանգնեց: Նա որոշեց անմիջապէս բուրժուազիային տապալելու համար պայքարող աշխարհի բոլոր յեղափոխական կուսակցութիւնների միացումով, իր գործունէութիւնը ծաւալել ու զարգացնել:

Երբորդ Ինտերնացիոնալի համագումարը, բնականաբար, սոցիալ-համաձայնականների աշխատանքը խիստ քննադատութեան ենթարկեց: Նրանք Բերնում գումարած իրենց կոնգրեսում պարզ կերպով ցոյց տւին թէ ինչպէս իմպերիալիստական պետութիւններին դուր գալու համար սոցում կն նրանց տուէին: Բերնի «դեղին կոնգրեսը» բանւոր դասակարգի կարիքները մոռացութեան տուեց և ամբողջապէս սկսեց պաշտպանել բուրժուազային ու աջակցել վերջինիս յաղթած ժողովրդների հանդէպ վարած քաղաքականութեանը:

Հակառակ սրանց, Երբորդ Ինտերնացիոնալի համագումարը շատ պարզ ընդգծեց էն հանգամանքը, որ յանուն պրոլետարիատի դիկտատուրայի պէտք է իմպերիալիզմի ու դրա օգնականների դէմ անողոք պայքար մղել:

Երբորդ Ինտերնացիոնալի կազմակերպումով չորսամեայ պատերազմից քայքայւած ամբողջ աշխարհի միջադպային սերտ կապերի վերականգնման հիմքը դրեց: Երբորդ Ինտերնացիոնալի մանիֆեստը եւրոպական բանւորների սրտերում արձագանք գտաւ: Հունգարական Կոմմունիստական կուսակցութիւնը, սոցիալ-դեմոկրատիայի մի մասի հետ միասին յարեց Կոմմունիստական Ինտերնացիոնալին: Իտալական Սոցիալիստական կուսակցութիւնը, սոցիալ դաւաճանե-

բից պաշտօնապէս կտրելով իր կապերը, ամբողջապէս անցաւ նոր Ինտերնացիոնալի կողմը: Նոյնիսկ Անգլիայում Կոմիտեն իստական կուսակցութեան բժիշաներ կազմակերպեցին: Դրանք բոլշեիկեան ծրագիրն ամբողջովին ընդունեցին:

Մօտ ապագայում Ներսիս Կոմիտեն իստական Ինտերնացիոնալը Ներսիսի, Ամերիկայի և ուրիշ երկրների բանւորութեան բոլոր յեղափոխական ոյժերը իր շուրջը կը համախմբի և միջազգային պրոլետարիատի իսկական համերաշխութիւն առաջ բերելու համար հզօր միութիւն կը ստեղծի: Բուրժուազիայի և իմպերիալիզմի դէմ մղելիք կռիւ ընթացքում էդ համերաշխութիւնն աւելի կամրապնդուի:

Ի նկատի ունենալով բուրժուազիայի շարքերում գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնները, վէճերն ու պանիկան այլեւ ոչ մի կասկած չի մնում, որ քանուոր դառակորդի յեղափոխական պայքարը յաջողութեամբ կը պսակուի: Մօտ անցեալում իրար դաշնակից պետութիւններն այժմ համաձայնութեան չեն դալիս և չեն կարողանում աւարը բաժանել: Նրանք հիմա իրար են սպառնում, նոր պատերազմների պատրաստութիւն են տեսնում: Աշխատում են մէկը միւսին խաբել ու ժառանգաւ անել: Նոյնիսկ պրոլետարական յեղափոխութեան սպառնացող վտանգն էլ նրանց այլեւ չի հաշտեցնում:

Որքան բանւորութիւնն ուժգին յարձակում դործի կապիտալիստական իրաւակարգի ամբողջեանց վրայ, նոյնքան բուրժուազիայի շարքերում տարաձայնութիւններն ու վէճերը կաճեն, կը բազմանան: Որքան ամբառում է սոցիալիզմի շէնքը, որի կերտումը այժմ մեծ դժարութիւնների հետ կապ ունի, նոյնքան աւելի կապիտալիստական տաճարը փխում ու խաբւում է:

Ճեղափոխական բանւորների միջազգային միութիւնը պրոլետարիատի վերջնական յաղթութեան գրաւականն է:

7. Մայիսի մէկի լողունգները

Էս տարի մենք մայիսի մէկը բացառիկ պայմաններում ենք տօնում: Համաշխարհային յեղափոխութիւնը զարդանում և ծաւալւում է: Բանւոր դասակարգը բոլշեիկեան լողունգների շուրջը համախմբւելով սոցիալիստական գաղափարներն իրագործելու համար վճռական կռիւ է մղում: Մի քանի երկրներում նա արդէն յաղթանակել է:

Համաշխարհային պրոլետարիատն էս անգամ առանձնայատուկ զգացմունքով պիտի տօնի միջազգային էս տօնը:

Նա էդ օրը կը վերյիշի պրոլետարիատի գործի համար ընկած հերոսներին, սոցիալ-դաւաճանների ձեռքով նահատակւածներին, յեղափոխութեան ընթացքում սպանւածներին, բուրժուական կառավարութեան կամ միապետութեան կողմից չարչարւածներին: Պրոլետարիատը սոցիալիզմի համար զոհւածներին կը զըրւատի:

Նախկին «ութժամեայ բանւորական օր»-ը լողունգի փոխարէն պրոլետարիատն այժմ պահանջ կը դնի հողերը գրաւել, արդիւնաբերութիւնը համայնացնել, առեւտրն ազգայնացնել ու էդ ճանապարհով բոլոր երկրներում սոցիալիզմն իրականացնել:

«Միլիտարիզմի դէմ կռիւ» լողունգի փոխարէն պրոլետարիատը կառավարի բուրժուազիայի ամբողջ իշխանութիւնը տապալել և պրոլետարիատի դիկտատուրա հաստատել լողունգները, որոնց իրականացման միջոցով միայն կարելի է պատերազմին ու ժողովրդների մէջ եղած թշնամանքին վերջ տալ:

Իսկ պրոլետարիատի ղեկավարման ամենից յա-
ջող կիրականանա: Խորհուրդների միջոցով: Սոցիա-
լիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն— ահա էն
պետական ձեռք, որից, սոցիալիզմի համար մղած կռի-
ւնքացքում, համաշխարհային պրոլետարիատը կօղուի:

Եթէ մինչև այժմ միայն Մայիսի մէկին և հազ-
ւադէպ կոնգրեսների ժամանակ էր միջազգային պրո-
լետարիատը համախմբուում ու միանում, հիմա նա մի-
անգամ ընդմիջտ ազատութեան կռիւ համար՝ կը միաց-
նի իւր բոլոր ոյժերը: Նա կաշխատի, և արդէն ջանում
է, աշխարհի բոլոր աշխատաւորների իսկական միու-
թիւն առաջ տնել:

Հենց որ Խորհրդային հանրապետու-
թիւնների ցանցով կը պատւի անմիջապէս զրանցից մի-
ութիւն ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը կը զգացւի:
Պրոլետարիատը կը ստեղծի Միջազգային Խորհրդային
Հանրապետութիւն, որն ամբողջ աշխարհում, սոցիա-
լիզմ իրականացնելու ղեկավարութիւնն իր ձեռքը
կառնի:

Բանւոր դասակարգը իմպերիալիզմի դէմ կռիւիս
շատ ծանր փորձանքներ պիտի կրի. բայց կտակած չը-
կայ, որ նա արագ դիմում է դէպի վերջնական յաղ-
թութիւն և որն անշուշտ կիրականանայ:

Եւ եթէ այսօր Մայիսի մէկը մենք տօնում ենք
յանուն դասակարգային կռիւ, շատ տարի շանցած մի-
ջազգային պրոլետարիատի էս տօնը կը կատարւի չա-
նուն բանւոր դասակարգի տարած լիակատար յաղթու-
թեան: Արդէն մօտ է ժամը, երբ Մայիսի մէկը կը լի-
նի ամբողջ երկրագնդի վրայ հաստատուած սոցիալիզմի
թագաւորութեան հանդիսակատարութեան օրը:

331.91

4-45

2013

<< Ազգային գրադարան

NL0042819

